

Мастацкае адлюстраванне беларускай рэчаіснасці ў рамане І. Лажэчнікава “Унучка панцырнага баярына”

Гладкова Г.А.

Установа адукацыі “Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава”, Віцебск

Артыкул прысвечаны літаратуразнаўчаму даследаванню малавядомага рамана аднаго з прадстаўнікоў рускай гістарычнай прозы XIX стагоддзя І. Лажэчнікава “Унучка панцырнага баярына”. У творы аналізуецца мастацкае адлюстраванне беларускай рэчаіснасці. Актуальнасць даследавання выклікана наяўнасцю лакун пры вывучэнні мастацкай спадчыны пісьменніка, абумоўленых адмоўнымі ацэнкамі тагачаснай крытыкі і недастатковай літаратуразнаўчай увагай да мастацкага твора.

Мэта даследавання – на аснове рамана І. Лажэчнікава “Унучка панцырнага баярына” выявіць адметнасць аўтарскай рэцэпцыі беларускай рэчаіснасці і прыёмы яе трансляцыі ў мастацкім тэксце.

Матэрыял і метады. Матэрыялам для літаратуразнаўчага аналізу стаў раман І. Лажэчнікава “Унучка панцырнага баярына” (1868). У цэнтры даследчыцкай увагі – прыёмы, выкарыстаныя аўтарам для мастацкага ўзнаўлення беларускай рэчаіснасці ў творы. Метадалогія даследавання абумоўлена выкарыстаннем агульнанавуковых метадаў аналізу і сінтэзу, а таксама прыёмаў канкрэтна-гістарычнага, біяграфічнага і герменеўтычнага метадаў.

Вынікі і іх абмеркаванне. Раман І. Лажэчнікава “Унучка панцырнага баярына” абавіраецца на гістарычныя падзеі XIX стагоддзя, звязаныя з “польскім пытаннем” (падзеі паўстання 1863 года на польскіх і беларускіх землях). Акрамя выразнай антыпольскай аўтарскай пазіцыі, абумоўленай стэрэатыпамі рускай нацыянальнай свядомасці, а таксама гістарычнымі падзеямі другой паловы XIX стагоддзя, раман дэманструе каштоўныя назіранні пісьменніка пра Віцебск (гісторыка-культурныя, геаграфічныя, прыродазнаўчыя, урбаністычныя, бытавыя дэталі), што дазваляе выявіць адметнасці аўтарскай рэцэпцыі беларускай рэчаіснасці. Асноўнымі прыёмамі стварэння мастацкага характару з’яўляюцца маўленне персанажаў, часам насычанае патэтыкай, яркія партрэтныя дэталі, псіхалагізм, які абумоўлівае наводзіны герояў.

Заклучэнне. Такім чынам, сацыяльна-псіхалагічны раман з гістарычнай асновай “Унучка панцырнага баярына” адлюстраванне не толькі погляд І. Лажэчнікава на палітычныя праблемы эпохі, але таксама выявіў пісьменніцкае ўспрыманне беларускай культурнай прасторы. Нягледзячы на гістарычную аснову твора, у яго цэнтры знаходзіцца маральна-этычная праблематыка. Лажэчнікаў стварыў шэраг ідэальных характараў, для якіх адхіленне ад высокіх маральных законаў немагчымае. Пісьменнік выступіў абаронцам расійскай пазіцыі на польскаму пытанню, надзяліў герояў-палякаў адмоўнымі характарыстыкамі, што бачыцца вынікам уплыву агульных нацыянальных стэрэатыпаў і ўласных назіранняў аўтара.

Ключавыя словы: паўстанне 1863 года, гістарычная проза, рэцэпцыя, жанр, мастацкі вобраз, ідэалізацыя, кампазіцыя, стыль.

(Ученые записки. – 2024. – Том 40. – С. 119–123)

Artistic Depiction of Belarusian Reality in I. Lazhechnikov's Novel “Granddaughter of the Armored Boyar”

Gladkova A.A.

Education Establishment “Vitebsk State P.M. Masherov University”, Vitebsk

The article is concerned with the literary study of the little-known novel by one of the representatives of Russian historical prose of the 19th century, I. Lazhechnikov “The Granddaughter of the Armored Boyar”. The work analyzes the artistic depiction of Belarusian reality. The relevance of the research is determined by the presence of gaps in the study of the writer's artistic heritage, caused by the negative evaluations of contemporary critics and insufficient literary attention to the work of art.

The purpose of the research is to reveal the distinctiveness of the author's reception of the Belarusian reality and the methods of its translation in the artistic text, based on the novel by I. Lazhechnikov “Granddaughter of the Armored Boyar”.

Material and methods. The material for the literary analysis was I. Lazhechnikov's novel "The Granddaughter of the Armored Boyar" (1868). Techniques used by the author for the artistic reproduction of Belarusian reality in the work are in the center of research attention. The research methodology is determined by the use of general scientific methods of analysis and synthesis, as well as techniques of specific historical, biographical and hermeneutic methods.

Findings and their discussion. I. Lazhechnikov's novel "The Granddaughter of the Armored Boyar" is based on the historical events of the 19th century related to the "Polish question" (the events of the 1863 uprising on Polish and Belarusian lands). In addition to the clear anti-Polish author's position, conditioned by stereotypes of Russian national consciousness, as well as historical events of the second half of the 19th century, the novel demonstrates the writer's valuable observations about Vitebsk (historical, cultural, geographical, natural science, urban, household details), which allows us to reveal the peculiarities of the Belarusian perception of Belarusian reality. The main techniques of creating an artistic character are the speech of the characters, sometimes full of pathos, bright portrait details, psychologism, which determines the behavior of the characters.

Conclusion. Thus, the social and psychological novel with a historical basis "Granddaughter of the Armored Boyar" reflected not only the view of I. Lazhechnikov on the political problems of the era, but also revealed the writer's perception of the Belarusian cultural space. Despite the historical basis of the work, moral and ethical issues are at its center. Lazhechnikov created a number of ideal characters for whom deviation from high moral laws is impossible. The writer defended the Russian position on the Polish question, endowed the Polish heroes with negative characteristics, which can be seen as a result of the influence of general national stereotypes and the author's own observations.

Key words: uprising of 1863, historical prose, perception, genre, artistic image, idealization, composition, style.

(Scientific notes. – 2024. – Vol. 40. – P. 119–123)

Імя ўдзельніка Айчыннай вайны 1812 года, рускага пісьменніка, аднаго з заснавальнікаў гістарычнай прозы ў рускай літаратуры XIX стагоддзя Івана Іванавіча Лажэчнікава добра вядомае ў Віцебску. З кастрычніка 1853 па чэрвень 1854 года ён быў віцэ-губернатарам горада, знаходжанне ў якім дало матэрыял для твораў "Унучка панцырнага баярына" і "Уся бяда ад сораму". Лісты пісьменніка сведчаць пра стрыманае стаўленне Лажэчнікава да Віцебска, горад "дзействаваў на яго угнетаючым образом" [1, с. 367]. Як адзначыў В. Арсеньев, пісьменнік жыў у Віцебску насупраць Нікалаеўскага сабора, пасля віцебскага перыяду жыцця некаторы час працаваў цэнзарам. С. Венгераў лічыў вяршыняй творчасці І. Лажэчнікава раманы "Ледзяны дом", "Апошні Новік", "Басурман", менавіта гэтыя творы прыцягвалі першачарговую даследчыцкую ўвагу, нягледзячы на наяўнасць 12-томнага поўнага збору твораў пісьменніка, выдадзенага таварыствам М.В. Вольфа ў 1913 годзе. На сённяшні дзень творчасць І. Лажэчнікава даследавана недастаткова, асабліва гэта датычыць твораў, якія рэдка перадаваліся і сталі бібліяграфічнай рэдкасцю. Да такіх належыць раман "Некалькі гадоў таму", раскрытыкаваны адразу пасля публікацыі, ці, напрыклад, гістарычны раман "Унучка панцырнага баярына", які традыцыйна разглядаўся як рэакцыйны антыпольскі твор і не меў ґрунтоўнага літаратуразнаўчага даследавання.

У рускім літаратуразнаўстве мастацкая творчасць і мемуарная спадчына І. Лажэчнікава атрымала належную ўвагу ў працах С. Ісупавай [2; 3], К. Труніна [4], А. Чырковай [5]. Лінгвістычны аналіз твораў пісьменніка ажыццявілі Н. Ніколіна і А. Уразбекава [6]. Для айчыннага літаратуразнаўства творы І. Лажэчнікава могуць быць карыснымі пры вывучэнні рэцэпцыі беларускай рэчаіснасці пісьменнікамі-носьбітамі іншай славянскай (у прыватнасці,

рускай) культуры. Гэтым тлумачыцца актуальнасць вывучэння мастацкай спадчыны пісьменніка. Мэта даследавання – на аснове рамана І. Лажэчнікава "Унучка панцырнага баярына" выявіць адметнасць аўтарскай рэцэпцыі беларускай рэчаіснасці і прыёмы яе трансляцыі ў мастацкім тэксце.

Матэрыял і метады. Матэрыялам для літаратуразнаўчага аналізу стаў раман І. Лажэчнікава "Унучка панцырнага баярына" (1868). У цэнтры даследчыцкай увагі – прыёмы, выкарыстаныя аўтарам для мастацкага ўзнаўлення беларускай рэчаіснасці ў творы. Метадалогія даследавання абумоўлена выкарыстаннем агульнанавуковых метадаў аналізу і сінтэзу, а таксама прыёмаў канкрэтна-гістарычнага, біяграфічнага і герменеўтычнага метадаў.

Вынікі і іх абмеркаванне. Адносна "паўгістарычнага рамана" "Унучка панцырнага баярына" (як вызначыў жанр уласнага твора І. Лажэчнікаў) С. Ісупава слухна заўважыла, што "історическим романом в полном смысле его назвать нельзя, так как проблема польского восстания не является в нём стержневой [...], среди главных героев нет ни одного исторического лица [...]. Правда, автор пытается разобраться в движущих силах восстания [...], передать атмосферу января 1863 года как в Польше, так и в России, но это ещё не даёт оснований считать роман историческим" [3, с. 15]. Даследчыца вызначыла жанр твора як сацыяльна-псіхалагічны раман на гістарычную тэму, дастаткова папулярны ў рускай прозе 1860-х гадоў. Адзначым, што менавіта ў гэты перыяд у творчасці Лажэчнікава назіраюцца рэалістычныя тэндэнцыі, пісьменнік адыходзіць ад экспрэсіўнай манеры пісьма, імкнецца да шматбаковага аналізу характараў. Адлюстроўваючы рэчаіснасць, літаратар стараецца быць аб'ектыўным, ён стварае рэалістычныя замалёўкі жыцця розных слаёў насельніцтва – збяднелых дваран, гандляроў, мяшчан, сялян, разглядае жыццё

чалавека ў шчыльнай сувязі з гісторыяй. І. Лажэчнікаў пазначае кароткую гістарычную інфармацыю ў зносках-тлумачэннях, што дапаўняе дакументальную аснову мастацкага твора.

Падзеі ў рамане пачынаюцца ў жніўні 1862 года і ахопліваюць некалькі гадоў. Асноўным гістарычным фонам выступае 1863 год, згадваецца “новая варфаламееўская ноч” з 10 на 11 студзеня, калі на рускія гарнізоны ў заходніх губернях былі здзейснены напады паўстанцаў. Кампазіцыйнай адметнасцю рамана “Унучка панцырнага баярына” з’яўляецца прыём рэтраспекцыі, які ў структуру мастацкага тэкста ўведзены дзякуючы ўстаўному фрагменту – рукапісу Міхала Ранеева, аднаго з дзеючых персанажаў твора. Гэты герой – шчыры патрыёт Расіі, у маладосці ажанены з полькай Агнесай з роду Яскулкаў, дачкой панцырнага баярына (пагранічнага стражніка бліз мяжы Літвы з Расіяй, як адзначыў пісьменнік). На маладыя гады Ранеева прыйшлося польскае паўстанне 1831 г., некалькі эпизодаў з якога пададзены ў рукапісе героя.

Дачка Ранеева Лізавета – унучка панцырнага баярына. Невыпадкава яе імем названы раман, менавіта з гэтай гераіняй звязана асноўнае кола маральна-этычных праблем. Дзяўчына апынулася перад выбарам: асабістае шчасце ці вернасць абавязку рускай патрыёткі і дачкі, звязанай словам гонару. Лізавета пакахала паляка Уладзіслава Стаброўскага, кузена па мацярынскай лініі, які прымушаны па закліку маці пакінуць Маскву, дзе выходзіўся, і накіравацца на Беларусь, каб узначаліць паўстанцкі атрад. Паказальна, што і Уладзіслаў, і Лізавета робяць выбар на карысць святага абавязку дзяцей перад бацькамі. Амаль у традыцыі літаратуры класіцызму гераі ставяць на першае месца абавязкі перад радзімай і сям’ёй, а не асабістыя сардэчныя схільнасці. Рамантычная афарбоўка сюжэтных калізій таксама прысутнічае: яна адчуваецца ў высокім служэнні герояў сваім ідэалам, шчырым каханні, яркіх характарах галоўных персанажаў.

Паказальнае ў рамане ўскоснае супастаўленне Лізы Ранеевай і Жанны Д’Арк, выява якой знаходзіцца ў пакоі гераіні. Сэнс параўнання зразумелы: Лізавета марыць ахвяраваць сваім лёсам і шчасцем дзеля радзімы, як гэта зрабіла французская патрыётка.

Значнае месца ў рамане займаюць спрэчкі, а таксама выказванне аўтарскай пазіцыі па так званым “польскім пытанні”. Так, у першай частцы рамана меркаванні пісьменніка трансліруе герой Сурмін, які ў палеміцы з Уладзіславам абараняе “рускі” бок даўняга канфлікту дзвюх дзяржаў. Адзначым, што крытыка польскасці ў рамане не толькі адкрытая, агучаная ў выказваннях герояў, але і ўскосная, якая падаецца праз дэталі, апісанні, часам іранічную (і нават сатырычную) характарыстыку герояў-палякаў. Ранееў назваў палякаў вераломным народам, “вышколаеным іезуітамі, воражбыным” рускаму чалавеку. Часам у тэксце рамана сустракаецца

зняважлівае слова “полячек”, ці заўважаецца, што палякі няўдзячна ставяцца да Расіі, нават калі яна становіцца для іх другой радзімай. Паказальна, што Ліза Ранеева бачыць розніцу паміж палякамі і беларусамі, але яе бацька лічыць іх аднолькавымі. Так, пра сваю жонку Ранееў кажа: “Святая жэніщина! Выродок из польской семьи! – Скажите лучше, папаша, из белорусской. – Ну, недалеко ушли друг от друга” [7, с. 19]. Меркаванне старога Ранеева на конт будучыні Польшчы адназначнае: яна загіне, калі не з’яднаецца з Расіяй.

Аўтар дае польскім героям складаныя для вымаўлення прозвішчы, відавочна, каб перадаць асаблівасць польскай фанетыкі (Жвірждоўскі, Пржшэдзілоўскі), выкарыстоўвае разгорнутыя параўнанні з адмоўным сэнсавым адценнем (“Сон его был крепок, как это бывает у иного преступника перед днём казни”).

Характарыстыка адмоўных персанажаў, як правіла, уключае апісанне партрэта з акцэнтам на вачах героя: “кошачий взгляд серо-жёлтых глаз”, “серокошачьи стеклянные глаза”, “жёлтые с крапинами косые глаза” (Кінававаў), польскі шляхціч “пузатенький господин” Судзіловіч мае “усики, как у таракана”, “отпятившееся брюшко”, шляхціч Воўк мае “дикообразную физиономию, которая смахивает на рыло”, і выгляд Каіна. Дапаўняе адмоўную сэнсавую нагрузку вобразаў палякаў лічба 13. Менавіта столькі ўдзельнікаў-змоўшчыкаў будучага паўстання збіраецца ў доме Уладзіслава. Пісьменнік дае зразумець, што палякі шукаюць грошы на паўстанне любымі спосабамі, нават карыстаюцца грашамі рускіх палюбоўніц, з доляй іроніі апісаны Лажэчнікавым чаканне палякамі дапамогі з Захаду і іх празмерныя амбіцыі.

Месца дзеяння ў рамане з разгортваннем сюжэтных ліній пераносіцца з Масквы на Беларусь. “Что за грустная сторона Белоруссия! [...] Тощая земля, тощие обитатели! [...] Печально и положение здешних крестьян, забитых, загнанных. Между тем бросьте в сердце этого народа благотворную искру, заставьте его на часок забыть панский [...] плен, и вы увидите, как этот мёртвый народ оживляется будто гальваническим током. Тогда появляются в деревенском кружке музыканты с волынкой и скрипкой, дивчатые пускаются в пляс...”, – такія ўласныя назіранні аўтара адлюстраваны ў творы [7, с. 134–135].

Як адзначала В.Ю. Бароўка, даследуючы вобраз Віцебска ў творах пісьменнікаў Беларусі XIX стагоддзя, гэты населены пункт “галоўным чынам паказваўся памежным полікультурным горадам з багатай гісторыяй” [8, с. 76]. Іншы погляд на Віцебск чытач сустракае ў рамане Лажэчнікава. Пісьменнік выкарыстаў выраз “горад над Дзвіной” для пазначэння месца дзеяння ў трэцяй частцы рамана. Безумоўна, аўтар меў на ўвазе добра вядомы Віцебск, тым больш, што ў творы згадваюцца

віцебскія атрады паўстанцаў, падрабязна апісваецца віцебскі край. Нягледзячы на дастаткова працяглае жыхарства ў Віцебску, пісьменнік выказаў стрыманае стаўленне да горада. У рамане чытаем: *“Скучнее і грустнее горада, куда приехали наши подруги, я не знаю. Когда я жил в нём, он мне казался местом заточения. Когда я в 1854 году, выпущенный из-за решётки его, въехал в Смоленск, я, казалось, готов был облобызать родную землю, на которую ступил, благовест русских колоколов радостно прозвучал в моём сердце... Не скажу, чтобы местность города на Двине была неприятна. Напротив того, по своему положению на этой реке он имел бы живописную физиономию, если б не накрыла его своим налётом польская и еврейская характеристика”* [7, с. 209]. Аўтарскае адступленне працягнулі назіранні над тым, што ў Літве і Беларусі для пабудовы храмавых комплексаў выбіраюць раўніны ці нізіны, а рускія любяць будаваць іх на высокай мясцовасці, бліжэй да неба. Лажэчнікаў заўважаў, што на ўскрайку Віцебска шмат пустыроў, мала садоў, што адрознівае гэты край ад Расіі. Станоўча ацэнены аўтарам рамана клімат Віцебшчыны, які абумоўлены мяккім уплывам Балтыкі. З раслін аўтару спадабаліся пірамідальныя таполі і каштаны, якія тут больш прызвычаеныя да прыродных умоў. Згадаў пісьменнік і жаўтаватыя воды Дзвіны, галоўнай ракі горада, па якой часам праплывалі гандлёвыя судны, плыты з лесам, рыбацкія лодкі.

Пасля апісання ўскраін горада Лажэчнікаў спыніў увагу на галоўнай вуліцы. На думку аўтара, каменных дамоў тут мала, архітэктура не вызначаецца эстэтыкай, каларыт вуліцы ствараюць некалькі рускіх цэркваў, касцёл, бальніца, астрог, драўляныя дамы яўрэяў. Літаратар часта піша пра непрыемны выгляд вуліц, заўважае брудныя анучы на вокнах. Заўвагі пісьменніка таксама датычаць насельніцтва Віцебска. Лажэчнікаў з насцярожанасцю ставіўся да яўрэяў, лічыў, што яны мала працуюць на зямлі, пазбягаюць цяжкай працы, затое выдатна гандлююць і не маюць канкурэнцыі сярод беларусаў (*“Вы ничего не купите на торгу у белорусского мужичка, если конкурент ваш – еврей”* [7, с. 210]).

На ўскрайку Віцебска вандроўніка зноў сустракае *“торговая площадь и примыкающие к ней жалкие домишки евреев”* [7, с. 211]. Нават алея старых таполяў перад губернатарскім будынкам не пакінула прыемнага ўражання на аўтара. Падсумоўваючы свае назіранні, Лажэчнікаў называе Віцебск пустынным, сумным горадам па прычыне адсутнасці тут грамадскіх сувязей паміж жыхарамі-прадстаўнікамі розных народнасцей. На Віцебшчыне здзівілі пісьменніка драўляныя крыжы на палях, што, на яго думку, не зусім да месца.

Такім чынам, адступленне аўтара можа разглядацца як самастойны з дакументальнай асновай кампазіцыйны фрагмент у межах рамана. Безумоўна, меркаванне Лажэчнікава вызначаецца суб’ектыў-

насцю і ў той жа момант можа быць карысным для высвятлення адметнасці Віцебска XIX стагоддзя і падабенства горада да іншых правінцыйных населеных пунктаў Расійскай імперыі. У той жа час меркаванне Лажэчнікава адпавядае агульнаму расійскаму ўспрымання грамадскай і духоўнай атмасферы на беларускіх землях. Як адзначаў Г.Э. Шагалоў, працяглы польска-каталіцкі ўплыў накладваў свой адбітак на Беларусь: *“Для российских чиновников, приезжавших сюда в этот период, край представлялся католическим и польским. Их официальные докладные записки и мемуары наглядно представляют, как поражало их на первых порах множество католических часовен, придорожных крестов и статуй, богатство и величие костёлов и бедность православных церквей, часто ветхих и тесных”* [9, с. 24].

У рамане апісана падрыхтоўка да паўстання на землях Віцебскай губерні. Менавіта тут маці Уладзіслава Стаброўскага назапашвала зброю для атрадаў. Згаданыя ў творы былыя сяляне Плятэраў, знанага шляхецкага роду з поўначы Віцебшчыны: *“Народ трезвый, фанатически преданный своей вере”* [5, с. 217]. З насцярогай ставіўся аўтар да мясцовага каталіцкага духавенства, неаднаразова ў творы выклад адпаведнай тэмы афарбаваны зняважлівым адценнем суправаджальных мастацкіх сродкаў (*“жалобно запищали колокола здешнего костёла”, “кёндз-фанатик”* і інш.).

Некалькі дзеючых асоб рамана – этнічныя беларусы, па паходжанні сяляне. Так, слуга пана Стаброўскага Кірыл, па вызначэнні пісьменніка, быў з ліку тых беларускіх слуг, якія спалучаюць прастамоўнае, грубаватае маўленне з бязмежнай адданасцю сваім гаспадарам. Ён ніколі не сядзеў без справы і лічыў ляноту вялікім грахам: *“На отдых Пан Бог дал человеку ночь. Человеку надо работать в поте лица шесть дней, а седьмой посвящать Богу”* [7, с. 39–40].

Падчас палемікі Сурміна і Стаброўскага аб польскай нацыянальнасці ў Беларусі выказаў сваё меркаванне Ранееў, параўнаўшы рускага і беларускага селяніна. Жыццё апошняга бачыцца героя значна цяжэйшым: *“Что ест этот несчастный, в чём одет, под какою кровлей живёт? И свет-то божий проходит у него со двора через крошечные отверстия вместо окошек, а не с улицы. Какой-то сочинитель писал, «что и собаки, увидав панскую бричку, с испуга бросаются в подворотни”* [7, с. 89]. Акрамя гэтага, героі-прадстаўнікі расійскай этнічнай свядомасці сцвярджаюць, што народ у заходніх губернях не кансалідаваны, падкрэсліваюць слабую сфарміраванасць на беларускіх землях сярэдняга класа грамадства, які спрыяў бы сувязі шляхты і сялянства. Замест гэтага, з аднаго боку, неабмежаваная ўлада панства, з другога – маўклівае прыніжэнне і сялянская галечка. Папрокам польскаму апаненту гучыць меркаванне абаронцы рускай палітыкі і культуры пра заняўбанне праваслаўнай веры ў беларускім краі, дзе касцёл вядзе актыўную прапаганду. У той жа час Расійская

імперыя вылучаецца, на думку герояў (відавочна, што і аўтара), большай верацярпімасцю і роўнымі магчымасцямі для выхадцаў з заходніх зямель у сферы адукацыі і грамадскай службы.

Заклучэнне. Такім чынам, літаратуразнаўчы аналіз рамана І. Лажэчнікава “Унучка панцырнага баярына” дазваляе разглядаць твор як сацыяльна-псіхалагічны раман з гістарычнай асновай, не пазбаўлены рэзанёрства і антыпольскага настрою аўтара. Асноўнымі прыёмамі стварэння мастацкага характару з’яўляюцца маўленне персанажаў, часам насычанае патэтыкай, яркія партрэтныя дэталі, сярод якіх вылучаецца апісанне вачэй героя (ці выразу яго твару, манеры маўлення), псіхалагізм, які абумоўлівае паводзіны герояў. Нягледзячы на гістарычную аснову твора, у яго цэнтры знаходзіцца маральна-этычная праблематыка. Лажэчнікаў стварыў шэраг ідэальных характараў, для якіх адхіленне ад высокіх маральных законаў немагчымае. Пісьменнік выступіў абаронцам расійскай пазіцыі па польскаму пытанню, надзяліў герояў-палякаў адмоўнымі характарыстыкамі, што бачыцца вынікам уплыву агульных нацыянальных стэрэатыпаў і ўласных назіранняў аўтара.

Літаратура

1. Арсеньев, В.С. И.И. Лажечников в Витебске: [Сообщ. ... на очеред. заседании 3 дек. 1909 г.] / В.С. Арсеньев // Труды Витебской учёной архивной комиссии. – Кн. 1. – Витебск: Тип. насл. М.Б. Неймана, 1910. – С. 366–368.
2. Исупова, С.М. Становление реализма как способа художественного постижения действительности в прозе Лажечникова 1840–1860-х годов / С.М. Исупова // Научный диалог. – 2019. – № 11. – С. 144–154.
3. Исупова, С.М. Эволюция прозы И.И. Лажечникова: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01.01/ Исупова Светлана Михайловна; Тверской гос. ун-т. – Тверь, 2000. – 18 с.
4. Трунин, К. Загоскин, Лажечников, Мельников-Печерский: Критика и анализ литературного наследия / К. Трунин. – Екатеринбург: Издательские решения, 2020. – 212 с.
5. Чиркова, А.В. Романы И.И. Лажечникова в историко-культурном контексте: дис. ... канд. филол. наук: 10.01.01 / Чиркова Анна Валерьевна. – Коломна, 2006. – 134 л.
6. Николина, Н.А. Полонизмы в романе И.И. Лажечникова “Внучка панцирного боярина” / Н.А. Николина, А.А. Уразбекова // Преподаватель XXI век. – 2019. – № 4. – С. 407–417.
7. Лажечников, И.И. Внучка панцирного боярина / И.И. Лажечников. – М.: Патриот, 1994. – 285 с.
8. Бароўка, В.Ю. Віцебск у творах пісьменнікаў Беларусі XIX стагоддзя / В.Ю. Бароўка // Искусство и культура. – 2015. – № 3. – С. 70–76. – URL: <https://rep.vsu.by/handle/123456789/6633> (дата звароту: 29.08.2023).
9. Щеглов, Г.Э. Год 1863. Забытые страницы / Г.Э. Щеглов. – Минск: Братство в честь Святого Архистратига Михаила в г. Минске Минской епархии Белорусской Православной Церкви, 2007. – 98 с.

Паступіў у рэдакцыю 29.10.2024